

ויגש ג

ווייס ניט דעם טייטש (און דערפאר איז עס רש"י מפרש אין אונזער פרשה) — האָט עס רש"י געדאַרפט מפרש זיין באַם ערשטן מאָל, באַ „אתנהלה לאטי" ?

(ב) פאַרוואָס ברענגט רש"י צוויי ראיות לפירושו און ס'איז ניט גענוג איינע פון די צוויי ?

(ג) פאַרוואָס ברענגט רש"י די (ערשטע) רא"י פון פסוק (אין ישעי') „אין מנהל לה" — און ניט פון אַ פריערדיקן פסוק (אין ישעי') „ועל מבועי מים ינהלם" ? ובפרט אַז (א) דאָרט איז דער לשון בדומה ממש צום לשון „וינהלם" אין אונזער פסוק, (ב) דאָרט איז דער וואָרט בתוכן חיובי („וינהלם") אַזוי ווי בנדון דידן, משא"כ דער פסוק „אין מנהל לה" איז ענינו שלילה.

(ד) וויבאַלד אַז מיט „וינהגם" מיינט רש"י אַפטייטשן דעם וואָרט „וינהלם", האָט רש"י געדאַרפט זאָגן (ניט „כמו

א. בסוף פרשתנו — וואו די תורה דערציילט ווי יוסף האָט געשפּייזט די איינוואוינער פון ארץ מצרים (און ארץ כנען), און אַז בשעת זיי האָבן מער קיין כסף ניט געהאַט מיט וואָס צו קויפן שפּייז האָט זיי יוסף געגעבן „לחם" פאַר זייער מקנה — שטייט אין פסוק¹ „ויתן להם יוסף לחם בסוסים גר וינהלם בלחם בכל מקניהם בשנה ההוא".

שטעלט זיך רש"י אויפן וואָרט „וינהלם" און איז מפרש: כמו וינהגם ודומה לו אין מנהל לה² על מי מנוחות ינהלני³.

לערנענדיק בפשטות, קומט רש"י דאָ אַפטייטשן דעם וואָרט „וינהלם" — ווי באַלד דאָס איז אַ לשון וואָס איז ניט אַזוי רגיל אין חומש; און דעריבער ברענגט אויך רש"י ראיות צו זיין פירוש, אַז מען געפינט נאָך ערטער וואו דער לשון „נהל" מיינט נהג.

עס איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק:

(א) מען געפינט דעם לשון אויך פריער אין חומש⁴ — „אתנהלה לאטי" — און דאָרט איז רש"י ניט מפרש וואָס דער וואָרט מיינט. איז ממנ"פ: אויב דער בן חמש ווייס דעם טייטש פון וואָרט (און דעריבער דאָרף עס רש"י ניט אַפֿ-טייטשן דאָרט וואו דער לשון שטייט (צום ערשטן מאָל)) — פאַרוואָס איז נויטיק ער זאָל דאָס מפרש זיין אין אונזער פרשה⁵? און אויב דער בן חמש

מלת הנהלים (ישעי' ז, יט) והיינו מין עץ שפל ונבזה דלא יתכן כאן לכן הוצרך לפרש דזה הוא לשון הנהגה וינהלם" — כי מכיוון „דלא יתכן כאן", אין צריך לשלול ולפרש שפירושו כפשוטו (נוסף ע"ז שלרש"י ישעי' שם, הפירוש דהנהלים הוא „בתי חושבא" כבחרגום שם).

לכאורה י"ל שרש"י בא לשלול פ"י התרגום „וחנינו בלחמא". אבל לפי"ז צ"ע שינוי הלשון דהשלילה כאן ובפירושו בפ' בשלה (טו, יג). נהלת ל' מנהל ואונקלוס תרגם לשון נושא וסבל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית. וראה לקמן הערה 31.

(6) מט, יוד. ועד"ז שם לפני"ז (מ, יא): ובחיקוי ישא עלות ינהל.

(7) ואין כוונת רש"י „כמו וינהגם" — כאילו הי' כתוב בקרא „וינהגם" (ראה לדוגמא פרש"י לעיל מ, יג). ה"ל במקום „ג" — כי לפרש"י מצינו (ראה פרש"י קדושים יט, טז) שהאותיות מתחלפות רק כשהן ממוצא אחד.

(1) מז, יז.

(2) ישעי' נא, יח.

(3) תהלים כג, ב.

(4) וישלח לג, יד.

(5) ופשיטא שאין מקום לפרש בפשוטו דפרש"י כבדקדוקי רש"י (באר רחובות) כאן, „משום דמצינו

דער תרגום טייטשט, וזינזן בלחמא' — אז ער האט זיי געשפייזט מיט ברויט. אבער ע"פ פשוטו של מקרא קען רש"י אזוי נישט טייטשן, ווייל עס שטייט שוין פריער אין פסוק, ויתן להם יוסף לחם בסוסים גו'; און כאטש דער פסוק איז דא מוסיף, "בכל מקניהם בשנה ההוא" — איז אבער צוליב דעם נישט נויטיק אז ס'זאל שטיין נאכאמאל, "וינהלם בלחם", ס'זאלט געווען גענוג נאך מוסיף צו זיין, "ובכל מקניהם בשנה ההוא".

דעריבער דארף רש"י מפרש זיין, כמו וינהלם, דא מיינט נישט רש"י אויפטאן אז "וינהלם" איז א לשון הנהגה (היות אז דא איז עס נישט מספיק ומתאים כנ"ל), נאך דערמיט איז ער (אויך ו) בעיקר מכוון צום לשון, "וינהלם" וואס איז תנ"ך (תהלים י') — "וינהלם כעדר במדבר", און דעריבער זאגט ער, "כמו וינהלם" און נישט, "לשון הנהגה" וכי"ב;¹⁴

און דערמיט איז אויך מוסבר דער לשון, "וינהלם" בא לחם, כדלקמן.

ג. דער לשון בתהלים, "וינהלם" מיינט נישט אז דער אויבערשטער האט זיי געפירט מיט אן הליכה סתם כפשוטה, נאך אז ער האט זיי געפירט מיט א הנהגה מיוחדת (כעדר במדבר) מיט אלע זייערע הצטרפות, ווי א פאסטור פירט

וינהלם כו"י⁸, נאך) "וינהלם, לשון הנהגה" (אדער "לשון וינהלם" וכי"ב)?? (ה) פארוואס זאגט רש"י, ודומה לו¹⁰ אין מנהל לה וכו', און נישט, וכן כו"י (ווי סאיז רגיל בפרש"י¹¹ בכיצא בזה)?

פון דעם איז משמע, אז "אין מנהל לה" און, "על מי מנוחות ינהלני" זיינען נישט ממש ווי, "וינהלם" אין אונזער פסוק.

ב. דער ביאור בזה:

רש"י האט געשריבן זיין פירוש בלשון קודש¹² און א ווארט וואס איז רגיל אין לשון קודש דארף ער נישט אפטייטשן, ווייל דער וואס לערנט פרש"י ווייס דעם טייטש דערפון.

און דעריבער דארף רש"י נישט אפ-טייטשן דעם ווארט, "אתנהלה", ווארום א בן חמש (וואס לערנט רש"י — בלה"ק) ווייס דעם טייטש — איך וועל פירן (זיך און די ילדים צאן ובקר).

אבער איז דעם פסוק בפרשתנו, וואו עס שטייט, וינהלם בלחם¹³, קען מען דאך נישט טייטשן אז ער האט זיי געפירט (מיט, לחם).

(8) כ"ה גם בדפוס ראשון ושני ובכריכ כת"י רש"י, אבל בכת"י רש"י (היא קעג) "וינהלם וינהלם".
(9) ראה לדוגמא פרשי' פרשתנו מה, יח, מו, כט. אבל מה שפרשי' בבשלח שם, לשון מנהל' ולא כתב, כמו וינהלם' או, לשון הנהגה' וכי"ב (וגם אינו מביא ראיות לפירוש) — כי כבר ידוע פירוש לשון מנהל מפירשי' בפרשתנו.

(10) וכן בפירושו לפני זה מו, יג.
(11) דוגמא בפרשתנו לעיל מו, כט.
(12) להעיר משו"ת הרמ"א סוף סי' קכח. וראה לקריש חייא ע' 142 הערה 21.

(13) ועפ"י תומק הגירסא בדפוס ב' ובא' מכת"י רש"י, שבהדיבור המהחליל נעתק גם תיבת ("וינהלם") בלחם. אבל גם לגירסתנו (וכה בדפוס א' ובכריכ כת"י מובן, כיון שחוכן המדובר בכל פסוק זה הוא ע"ד לחם.

(14) עה, נב.

(15) ומכיון שתיבה זו (וינהלם) נמצאת רק פעם א' בתנ"ך — איז רש"י צריך להביא עוד תיבה (וכי"ב) מהכתוב כדי לציין הכתוב בדיוק.

(16) אבל אין לומר שכונת רש"י בלחם וינהלם היא רק לתוכן תיבת וינהלם, כלומר: בפשטות היינו מפרשים שהנהלה שייכת לפעולה גשמיית (אתנהלה לאט) והנהגה לניהול רוחני. ולכן מפרש רש"י דאינו מוכרח, כי וינהלם הוא, כמו וינהלם — אותו הענין והתוכן — כי ברוב המקומות בתורה ובפרט שלפני פסוק זה, נאמר לשון הנהגה על הנהגה גשמיית (ראה לדוגמא יצא לא, יח, כו).

געזארגט און אכטונג געגעבן אז די תבואה זאל זיך האלטן לכל משך הזמן — ווי רש"י איז מבאר דאס וואס דער פסוק ²² זאגט „ויתן אוכל בערים אוכל שדה העיר אשר סביבותי נתן בתוכה" אז יוסף האט אזוי געטאן דערפאר ווייל „כל ארץ וארץ מעמדת פירותי ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב".

ד. וויבאלד אז דער טייטש אין „וינהלם" דא איז ניט ניהול סתם, בפשטות, דעריבער דארף רש"י ברענגען ראיות ודוגמאות וואו מען געפינט דעם לשון ניהול ניט אין פשוטן מובן פון פירן א צווייטן, נאָר אַ הנהלה מיוחדת; און דערפאר זאגט רש"י „ודומה לו אין מנהל לה", אז אויך דאָרט איז דער פירוש פון „מנהל" בדומה צו „וינהלם", ווייל דאָרט רעדט זיך בנוגע כלל ישראל, איז מובן בפשטות, אז דאָס מיינט הנהלה בתוכן ומובן כללי ²³.

ועפ"ז איז מובן וואָס רש"י ברענגט ניט דעם פריערדיקן פסוק (אין ישעי') „ועל מבועי מים ינהלם" — וואָרום דאָרט שטייט דאָס בהמשך צו די ווער-טער „כי מרחמם ינהגם" ²⁴, וואָס

אן עדר וואָס געפינט זיך במדבר, וואָס דאָס קומט דורך איבערגעגעבנקייט וכו', אז אַלע זייערע ענינים זאלן זיין באופן המתאים וטוב.

ועד"ז בעניננו: נאָכדעם ווי די תורה דערציילט אז „ויתום הכסף גר ויתן להם יוסף לחם גר", איז דער פסוק מוסיף אז די נתניה איז געווען אין אן אופן פון „ויהלם בלחם גר בשנה ההוא" — ער האָט זיי ניט בלויז געגעבן שפייז ¹⁶, נאָר ער האָט „אָנגעפירט" די באַ-שפייזונג אין אן אופן מיוחד ומתאים, אויסרעכענענדיק און איינטיילנדיק דעם „לחם" אז עס זאל זיי מספיק זיין אויף אַ גאַנצן יאָר ¹⁷ (און ניט פאַרנוצן עס בבת אחת באלד בתחילת השנה, וכ"ו) ¹⁸.

[ועד"ז ווי דער פסוק זאגט פריער ¹⁹ „ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף", אז דאָס איז „לפי הצריך לכל בני ביתם" ²⁰, באַ-וואָרענענדיק אפילו דאָס וואָס דער דרך פון טף איז לפרר הלחם] ²¹.

און אזוי ווי מען געפינט אין דער הנהגה פון יוסף'ן אין כללות קבוץ התבואה אין די שני השבע, אז ער האָט

¹⁶ להעיר מעקידה סוף פרשתנו: הוא שאמר וינהלם בלחם גר כי ברחמי ינהלם לתת להם שארית בארץ.

¹⁷ ראה בחיי פרשתנו מז, יד.

¹⁸ ראה גם ספורנו עה"פ. אלא (שכנראה) מפרש תיבת „וינהלם" — נוהלם לאט" (כפי כפי בשלח טו, יג. מצודות ישעי' מ, יא. דה"ב לב, כב. וראה ראביע ורדקי ישעי' שם. מהרי" קרא ישעי' נא, יח. ראביע תהלים לא, ד): משא"כ לדעת רש"י, שפירשו (רק) — כמו וינהגם. וראה לקמן הערה ²³.

¹⁹ פרשתנו שם, יב.

²⁰ פרש"י שם.

²¹ ראה שפ"ח שם.

²² מקץ מא, מה.

²³ ועפ"ז מובן שלדעת רש"י אין הכוונה ב„וינהלם" (ובלשון ניהול בכלל) הנהלה בנחת ולאט וכי"ב (כמפרשים שבהערה ¹⁸) — כי אין מתאים לומר „מנהל" (במובנו הכללי — מנהל ומנהיג) בלאט.

²⁴ ואולי י"ל (עד"ז) שלכן הוצרך רש"י לפרש בבשלה שם „נהלת לשון מנהל" כיון שנאמר לפניו בכתוב „נחית בחסדך" שענינו הנהגה (י"ל שמתעם זה ת"א שם, סוכרה"י. או מצד הלשון (נהלת) בעוז" שמתאים יותר להפירוש לשון נושא וסבל). אלא שאעפ"כ מפרש רש"י שגם „נהלת" הוא „לשון מנהל" כי ב' ענינים הם: נחית בחסדך (הנהגה בחסד) עם זו נאלת. נהלת בעוז אל נוח קדשך. וראה ראביע שם.

(*) משא"כ בפרש"י שם „ינהל" — כמו מנהל".

מוכחת לנדודי, וינהלם בלחם, אז מ'זאל קענען נוצן דעם לשון וינהלם' וואס ווייזט אויף א כללית'דיקע אָנפיר-רונג און סידור, בנוגע צו א פרטיות'דיקן ענין פון לחם — פון באַשפּייזונג.

דעריבער ברענגט רש"י א ראי' פון א צווייטן פסוק, על מי מנוחות ינהלני' וואו דער לשון וינהלם' וועלכער איז במובנו הרחב שטייט בשייכות צו מי מנוחות' א פרטיות'דיקער ענין פון שתי'.

און די ראי' פון דעם פסוק ברענגט רש"י דוקא נאך דער ראי' פון פסוק, אין מנהל לה' ²⁹, וואָרעם דער פסוק, על מי מנוחות ינהלני' איז א משל אויף כללות צרכי האדם, ווי ער הויבט אָן דעם קאָפּטל ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביצני' ³⁰.

ובמילא וואָלט מען געלערנט אָז מיטן לשון וינהלני', שטייענדיק דאָ בסגנון של משל, ווערט געמיינט ניהול בפשטות, על מי מנוחות' (ע"ד) וועל מבויע מים ינהלם' אזוי ווי התחלת הכתוב, בנאות דשא ירביצני', און ניט צוליב דעם תוכן המדובר, אָז דער אויבערשטער שטעלט צו אַלע זיינע הצטרכות'ן (ובראשן — אכילה ושתי') כדבעי.

אָבער לאחר ווי מ'זעט פון פסוק, אין מנהל לה' אָז דער לשון ניהול איז מתאים ניט בלויז אויף א ניהול פון הליכה גשמית, טייטשט מען אויך, על מי מנוחות ינהלני' אָז דאָס מיינט דעם ענין פון אָנפירן די אַלע צרכי האדם: דעם סידור און באַזאָרגונג פון אכילה ושתי' וכו'.

ינהלם' (וויבאלד עס שטייט סתם, מרחמם ינהלם' — ניט אויסגעטיילט קיין פרט אין דער הנהגה) איז פירוש א כללות'דיקע הנהגה, און דעריבער דאָרף עס ניט שטייען נאָכאָמאָל, לכאורה, ולכן איז וועל מבויע מים ינהלם' פירוש בפשטות, ניהול גשמי בפועל ²⁴: ער וועט זיי פירן אויף (א מקום) פון קוואַל וואָסער, בהמשך צו התחלת הכתוב, לא ירעבו ולא יצמאו גר' ²⁵.

לויט דעם איז אויך פאַרשטאַנדיק וואָס רש"י ברענגט דאָ ניט דעם פסוק פון בשלח ²⁶, נהלת בעזר אל ניה קדשך, וואָרעם אויך דאָרט וואָלט מען געלערנט בפשטות אָז נהלת' איז א ניהול פון גיין, אל ניה קדשך' ²⁷.

ועד'ז איז בנוגע די אַנדערע ערטער אין נ"ך ²⁸, וואו דער לשון ניהול מיינט ניט דוקא דעם ענין פון אָנפירן במובן הכללי, נאָר (אויך) דעם ניהול פון א הליכה כפשוטה.

ה. אָבער דער פסוק, אין מנהל לה' איז ניט קיין דמיון (מספיק) ממש לנדודי, וואָרעם הגם אָז עס מיינט ניט א ניהול פון הליכה כפשוטה, איז אָבער אויך די הנהלה כללית (וואָס מ'פירט אָן מיט כל צרכי המדינה והעם) ענלעך צו ניהול של הליכה כפשוטה —

ובמילא איז פון דעם ניט קיין ראי'

(24) ראה תרגום שם, שעל (מרחמם) ינהלם' תרגום ודברינו', ועל וינהלם' — שרינו'.

(25) ופשיטא בנוגע להכתוב, ובחיקו ישא עלות ינהל', שהיינו מפרשים ע"ש פעולה הגשמית שבוה. טו, יג.

(26) כיון שנאמר, אל ניה קדשך' — למקום מסוים, שמורה יותר על הנהגה בפועל, משא"כ הלשון וינהלם' כעדר במדבר'.

(28) תהלים לא, ד. דה"כ כת, טו: וינהלום בחמורים (ראה מפרשים שם), לב, כב: וינהלם מסביב (ראה מצודות ותרגום שם).

(29) להעיר שבדפוס שני דפדפשי איתא, ועל מי מנוחות' (בואיו).

(30) ראה פרשי' ומפרשי תהלים שם.

און דער אונטערשייד צווישן די צוויי סוגי אהבה איז בדוגמת החילוק צווישן די צוויי אופנים אין צמיחת התבואה: (א) די תבואה וואס וואקסן דורך זריעה; (ב) די ספיחים וואס וואקסן פון זיך אליין — ניט פון א איצטיקער זריעה, נאר פון א פריערדיקער זריעה, שנפל בה מכבר.

עד"ז איז דער חילוק צווישן די ביידע אהבות: די אהבה וואס ווערט נתהווה דורך התבוננות איז ע"ד ווי די צמיחה וואס וואקסט אויס פון דער איצטיקער זריעה. משא"כ דער גילוי פון די אהבה מסותרת איז בדוגמת הספיחים — זי קומט ווי פון זיך אליין, היות אז די אהבה איז שוין געווען בבחי' זריעה בנפש, מכבר.

און די זריעה פון דער אהבה מסותרת בא יעדן אידן ווערט אויפגעטאן דורך יוסף צדיק עליו, וואס דעריבער ווערט ער אנגערופן „גננא דגינתא" — ער איז זוהר וממשיך דעם אור אין „גינתא", אין דעם מקור פון נשי.

וואס דאס איז דער פירוש פון „וילקט יוסף את כל הכסף ג' ויבא ג' ביתה פרעה", אז די אלע בחי' חסדים („כסף") וואס זיינען נמשך געווארן צו יוסף'ן, האט ער ממשיך געווען אין מלכות מקור נשי — די המשכה פון אהבה מסותרת צו יעדן אידן.

ווי ס'איז דאָרט מבואר בארובה.

ז. וי"ל בדרך אפשר אז דעם ענין איז רש"י מרמז בפירושו „וינהלם כמו וינהגם ודומה לו אין מנהל לה כו'":

דער חילוק, בפשטות צווישן לשון „הנהגה" און לשון „הנהלה": הנהגה ווערט גענוצט (בדרך כלל) אויף א גלוידיקן אופן פון אנפירן, הנהגה אין וועלכער עס זעט זיך אז דער קירוב בפשוט פון דעם מנהל צום מונהג; דער

קומט אויס, אז דוקא דורך די ביידע פסוקים צוזאמען איז „דומה לו", אז דער לשון „וינהלם" ווערט געזאגט ניט נאר בשייכות צו א גשמיות'דיקן ניהול פון הליכה, אָדער נאר בנוגע צו א כללות'דיקער הנהלה פון א מדינה און עם וכיו"ב, נאר אויך בנוגע א ניהול וואס תוכנו איז א כללות'דיקער, אָבער בשייכות צו אן ענין פרטי — באשפייִזונג.³¹

ו. פון יינה של תורה אין פירוש רש"י:

אויפן פסוק³² „וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ג' ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה" איז דער אלטער רבי מבאר אין תרא³³, אז אין אהבת ה' זיינען דא צוויי סוגים כלליים:

(א) די אהבה וואס ווערט נולד פון שכל, פון דער התבוננות אין גדולת ה' כו'. (ב) די אהבה המסותרת וואס איז דא בטבע בא יעדן אידן מצד זיין נפח"א, וועלכע ציט זיך בטבעה צום אויבערשטן וואס איז איר מקור ושוורש; נאר די אהבה איז מסותרת — בהעלם והסתרה, און דורך התבוננות איז מען מעורר און מגלה די אהבה מההעלם אל הגילוי.

(31) ואולי י"ל שגם מה שתיא. חנינין בלחמא, אינו תרגום תיבת „וינהלם", כ"א מפרש הענין, [בדרבו בכ"מ, וכפרשי' בכוננת תיא (לדוגמא: לך יד, ו. ויחי מט, יב) ועוד]. שכוונת הכתוב ב"וינהלם בלחם" (לאחרי אמרו כבר „ויתן להם יוסף לחם") היא, חנינין בלחמא — מזון וכלכלה כמובן הרחב, שענינו השתדלות ונתינת המזון באופן המועיל ומתאים. וראה תרגום לתהלים לא, ד.

וי"ל שלכן לא כתב רש"י כאן דאונקלוס, לא דקדק לפרש אחר לשון העברית' כפ' בשלח, כי מובן מעצמו שאונקלוס לא בא לתרגם תיבת „וינהלם", כ"א לפרש הענין, משא"כ בתרגומו בפ' בשלח.

(32) פרשתנו מו, יד.

(33) פרשתנו מד, ב ואילך.

נמשך פון אַ מדרגה וואָס איז העכער פון השתלשלות, בחי' בינה, וואָס ווערט אָנגערופן „מי מנוחות" ווי מבואר אין קבלה און חסידות.³⁵

ח. אָבער דער גילוי בפועל פון דער אהבה מסותרת איז עי' התבוננות, ווי ער איז מבאר אין תו"א³⁶ דעם מאמר רז"ל³⁷, „נכנס יין יצא סוד", אַז „סוד" איז די אהבה מסותרת הנ"ל און דער גילוי פון דער אהבה איז דורך התבוננות וואָס ווערט אָנגערופן „יינה של תורה".³⁷

ועד"ז: דורך דעם לימוד פון „יינה של תורה", פנימיות התורה, איז אויך „יצא סוד" — ביז צו דעם גילוי פון דעם סתום ונעלם בתכלית — דעם קץ הגאולה³⁸, כהבטחת מלך המשיח צום בעש"ט³⁹, אַז ער קומט לכשיפוצו מעינותיך חוצה, די מעינות פון פנימיות התורה.

(משיחת ש"פ ויגש תשל"ו)

לשון „הנהלה" ווייזט אויף אַ כללות-דיקן אופן פון אָנפירן, וואו עס איז ניט נִיכר באופן בולט וגלוי, ווי דאָס ווערט אָנגעפירט פון דעם מנהל.³⁴

איז רש"י מפרש, אַז דער גילוי פון דער אהבה מסותרת („וינהלם") וואָס איז דאָ באַ יעדן אידן איז „כמו וינהגם", דאָס ווערט נמשך און מונהג פון יוסף הצדיק, ס'איז בלויז „ודומה לו אין מנהל לה" — עס דוכט זיך נאָר אויס אַז עס קומט ווי אַ ניהול פון זיך אליין, כאמת אָבער האָט עס יוסף זורע געווען בפרט אין יעדן אידן. נאָר וויבאלד דער שורש פון דער אהבה איז פון „אור קדמאה" העכער פון השתלשלות, זעט זיך ניט אַז בגילוי ווי דאָס קומט מלמעלה.

דעריבער איז רש"י ממשיך און ברענגט אויך דעם פסוק „על מי מנוחות ינהלני" וואָס אין דעם זיינען מרומז ביידע ענינים:

דער גילוי פון אהבה מסותרת איז ניט דורך דער איצטיקער זריעה, נאָר בדוגמת הצמיחה „על מי מנוחות", וואָס בכלל איז דאָרט די צמיחה פון ספיחים וואָס וואָקסן מעצמם — און ביחד עס זה איז דער מקור פון „מי מנוחות" וואָס איז בחי' יסוד וואָס דאָס איז מדרגת יוסף צדיק עליון, און דאָס ווערט צו אים

(35) ראה יהל אור תהלים שם. ביאורו להצ"צ ויצא ס"ע קיא ואילך. אוה"ת לניח ח"ב ע' תתכה. ורש"י.

(36) עירובין סה, א.

(37) וראה תו"א ויחי ד"ה חכלילי עינים (מו), א ואילך.

(38) ראה לקו"ש ח"י ע' 168 ואילך.

(39) אגוד'ק דהבעש"ט נדפסה בסריס בן פורת יוסף, תר"ש שם טוב בתחלתו. ועוד.

(34) ראה הנסמן בקונקורדנציא בשורש נהג ונהל.

ויגש ד

„ויפרו וירבו מאד“ — קען מען ניט ע״ד הפשט לערנען כפירוש המדרש, און זייער התיישבות איז געווען אין אן אופן פון „בעל כרחו“ (וואס פירט ניט צו „ויפרו גו״); מען קען אויך ניט טייטשן „ויאחזו בה“ מל' אחיזה — און אידן האבן איר געהאלטן (דורך איר באזעצן) — ווייל דאן האט גע-דארפט שטיין „ויאחזו דער אלף מיט א חולם בה“, און ניט „ויאחזו בה“ — אלף — מיט א קמץ — און זיי זיינען דורך איר געהאלטן געווארן.

שוין פיל מאל גערעדט, און אויב ס׳זיינען דא מערערע פירושין פון רז״ל אויף דעם זעלבן ווארט (אדער ענין), מיינט עס ניט און זיי זיינען אינגאנצן מחולק צווישן זיך, נאר אד-רבא, וויבאלד זיי זיינען פירושין אין זעלבן ווארט, מוז מען זאגן און זיי האבן צווישן זיך א געוויסע שייכות.

אבער — די צוויי אויבנדערמאנטע פירושין זיינען לכאורה (ניט בלויז ניט שייך צווישן זיך, נאר נאכמער) היפּרדיק (אין תוכו) איינער פון צווייטן: לויטן פשט פון פסוק, זיינען די ווערטער „ויאחזו בה“ מדגיש און די התיישבות פון בני ישראל אין ארץ גושן איז געווען אין אן אופן וואס זי איז געווארן זייער לאנד, זייערע אן אחוזה; און לויטן פירוש המדרש קומט אויס, און די הדגשה איז דא פאר-קערט — די בני זיינען „נאחז גע-ווארן פון ארץ מצרים, בעל כרחם“?

א. אויף די ווערטער „ויאחזו בה“ (אין לעצטן פסוק פון אונזער פרשה — „וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד“) — זיינען פאראן צוויי פירושין:

(א) דער פירוש פון „ויאחזו“ לויטן פשט פון פסוק, ווי רש״י טייטשט: לשון אחוזה²;

(ב) דער פירוש פון מדרש³: הארץ היתה אחוזת בהם ותופסת אותם . . . כאדם שבעל כרחו (אחז) אחז בה (ד.ה.) און „ויאחזו“ איז פון לשון אחיזה האלטן).

[דער הכרח אין פשט צו דער שלי-לה פון פירוש „ל' אחיזה“: פון המשך הפסוק „וישב גו״ ויאחזו בה ויפרו גו״ איז משמע און מיט די ווערטער „ויאחזו בה“ מיינט די תורה צו אונ-טערשטרייכן דעם אופן פון זייער בא-זעצן זיך אין ארץ גושן און ער איז געווען אזא וואס האט געבראכט צו

-
- (1) וכיפ גם בתא, תיב״ע, פסי׳, רבי׳ע, חוקני, ועוד. וראה לעיל מ, יא: ויתן להם אחוזה גו״. וייל שלפסוק זה מרמז רש״י.
 - (2) כיה ברוב הדפוסים. ובכמה דפוסים (כנראה בטעות, כיון שאין ביאור מאי אחיזה שייך בזה, מעין האריכות בזה במדרש): ל' אחיזה. ובדפוס ראשון ושני דרש״י (וכן בכמה כתב) ליחא דיה זה.
 - (3) תדשא (פיר׳). וראה עדין ביר פציה (הוצאת טאדור — אלבעק — כ״ו): ויאחזו בה .. ארעה צרתן למגבי שטרא מינהו כו״.

(*) ברדיק כאן: שקנו שם אחוזה. אבל ראה בס' השרשים שלו (ע' אחז) דגם „אחוזה“ הוא משרש „אחז“ (כ' אחיזה). וראה גם בחי' כאן, ולהעיר מראב״ע חיש כג, ד.